

GONZÁLEZ, Montserrat (2004): *Pragmatic Markers in Oral Narrative. The case of English and Catalan*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 409 p.

Des de la publicació de l'obra ja clàssica de Deborah Schiffrin (*Discourse Markers*) l'any 1987, han estat nombrosos els estudis publicats sobre marcadors discursius, tema de recerca engrescador i complex, que sovint s'ha mostrat rebel a l'anàlisi sistemàtica per part dels investigadors. En aquest sentit, el treball de Montserrat González sobre marcadors pragmàtics en el relat oral constitueix una proposta sòlida, metodològicament molt rigorosa, que posa a l'abast dels estudiosos una eina d'excel·lent qualitat.

L'objectiu central de la investigació és demostrar que els marcadors pragmàtics no són mers omplidors o retardadors emprats pel parlant de manera arbitrària, sinó elements que tenen un paper destacat en l'organització estructural de la narració i presenten característiques semanticoprasmàtiques que els vinculen a segments específics d'aquest gènere. De fet, es tracta de marcadors discursius polifuncionals que posen de manifest les intencions de l'emissor i accentuen la força il·locutiva del discurs. La investigació s'ha dut a terme en anglès i en català, a partir d'un corpus format per relats en ambdues llengües procedents d'entrevistes realitzades a parlants nadius. El marc teòric proposat és un model de coherència discursiva on es distingeixen diversos components que, distribuïts en dos nivells, logicosemàntic i pragmàtic, poden donar compte dels elements objecte d'estudi.

El llibre consta de vuit capítols, agrupats bàsicament en dues parts: una breu introducció dóna pas a la primera (capítols 2, 3 i 4), on s'exposa detalladament el marc teòric i metodològic; la segona part (capítols 5, 6 i 7) conté l'anàlisi empírica; l'estudi es tanca amb unes conclusions que pro-

7. Possiblement, el primer mot d'aquesta última llista, *ampolla*, se li ha "escapat" d'una altra.

porcionen una atractiva mostra, per explícita i entenedora, de l'itinerari intel·lectual seguit per la investigadora en l'elaboració del treball.

El doble vessant que travessa l'obra permet a l'autora situar-se en una perspectiva discursiva que harmonitza enfocaments formals i funcionals, ja que, per una part, s'aborden els trets del relat des del punt de vista estructural i, per una altra, s'estudia la funció dels marcadors des de la pragmàtica inferencial. D'aquesta manera, resulta evident el coprotagonisme del gènere textual on s'observen els marcadors, raó per la qual el gruix del capítol 2, "Preliminary definitions", està dedicat a mostrar la importància del relat oral com a representació de l'experiència personal i a descriure en detall l'estructura de la narració seguint el model de Labov. Des d'aquesta òptica, l'autora repassa els tipus de clàusules que poden aparèixer en el relat, les parts que el conformen i els elements avaluadors mitjançant els quals el parlant hi introdueix comentaris valoratius. Aquests conceptes, en particular els referits als segments identificats en l'estructura (*resum, orientació, desenvolupament de l'acció, avaluació—interna i externa—, resultat i coda*), constitueixen peces bàsiques per a l'anàlisi.

Una vegada determinat el marc teòric en relació a la narració, es fa necessari trobar un model de coherència discursiva que integri els marcadors pragmàtics i expliqui la funció que realitzen en el relat, tasca que l'autora escomet en el capítol central d'aquesta primera part, "The role of discourse markers in narrative structure". Abans d'endinsar-s'hi, però, M. González posa de manifest, com també havia fet a l'inici del capítol 2, el seu interès per precisar el punt de vista adoptat. Així, si el capítol anterior s'obria especificant en quin sentit pren conceptes bàsics de l'anàlisi del discurs com ara *text, discurs* o *context*, ara se centra en la dicotomia *coherència-cohesió* i en la definició de *marcador discursiu*. Convé remarcar, quant als marcadors, que l'autora els considera elements amb independència sintàctica i contingut proposicional mínim, atès que realitzen fonamentalment funcions il·locutives, inferencials i estructuradores del text.

Així doncs, per tal de completar el marc teòric, M. González estudia perspectives interessades en la formalització del llenguatge, que permeten, mitjançant els *cue phrases*, analitzar els segments que conformen el relat oral. Però també aborda teories que, focalitzant en el significat i en les relacions entre les unitats discursives, caracteritzen els marcadors com a font de coherència pragmàtica. De fet, aquest darrer enfocament és essencial per a donar compte de les dues macrofuncions que la investigadora destria en els marcadors pragmàtics, després d'una revisió exhaustiva dels principals estudis sobre el tema: són elements que, d'una banda, estructuren el discurs i, d'una altra, faciliten al receptor la interpretació del missatge. El punt de partida és la proposta de Gisela Redeker, autora que posa en relleu el valor estructurador dels marcadors discursius i redueix a tres, *ideacional, retòric* i *seqüencial*, els cinc components discursius diferenciats per Schiffrin. La distinció de Redeker entre marcadors d'estructura semàntica (aquells que funcionen en l'estructura ideacional) i marcadors d'estructura pragmàtica (els que actuen en l'estructura retòrica i en la seqüencial) esdevé fonamental. Per altra part, les aportacions de Blakemore des de la teoria de la rellevància permeten observar els marcadors com a mitjans cognitivoinferencials que ajuden el receptor a interpretar missatge. Finalment, el disseny modular Roulet i l'Escola de Ginebra és la baula d'unió entre les dues macrofuncions assenyalades.

D'aquest marc teòric ric i heterogeni, naix, en efecte, un model de coherència discursiva que incorpora els marcadors pragmàtics. L'autora hi diferencia quatre components: l'*ideacional* (vinculat a les idees descrites en el text), el *retòric* (relacionat amb les intencions, actituds, pensaments i accions del parlant), el *seqüencial* (associat als segments que estructuren el text) i el *cognitivoinferencial* (referit al context cognitiu compartit per emissor i receptor). El component ideacional pertany al nivell logicosemàntic i inclou els connectors argumentatius; els altres tres se situen en el nivell pragmàtic, en el qual s'integren els marcadors discursius.

El bastiment teòric descrit també permet determinar una sèrie de funcions dels marcadors pragmàtics en el relat oral, vinculades (de manera no exclusiva) a un dels components esmentats. Es tracta d'un total de vint-i-tres funcions, lligades principalment al component retòric (*marcador de conclusió, emfasitzador, marcador de represa, marcador de canvi de tema*, etc.), però també a

l'inferencial (*marcador de restricció de context, mitigador d'amenaça d'imatge, marcador de presuposició*, etc.), al seqüencial (*marcador d'obertura de segment, marcador de tancament de segment, marcador d'inici de discurs directe*, etc.) i, en menor proporció, a l'ideacional (*marcador temporal, reformulador*, etc.). Amb tot, la separació entre els dos nivells de coherència no és taxativa, ja que algunes formes que habitualment desenvolupen relacions logicosemàntiques (per exemple, *so* i *then* en anglès o *llavors* i *aleshores* en català) poden també manifestar funció pragmàtica.

Sota el títol "The study", el capítol 4 connecta el bloc teòric de l'obra amb l'estudi empíric i aplega els objectius del treball, les hipòtesis inicials, la metodologia i les línies seguides en la transcripció del corpus. La primera hipòtesi és que el significat illocutiu i procedimental d'aquests elements condiciona la seua aparició en un segment o un altre de la narració. La segona afirma que, en ambdues llengües, els narradors utilitzen aquestes unitats per a proporcionar versemblança al relat, de manera que alguns marcadors discursius actuen com a mecanismes avaluadors que destaquen el punt de vista de l'emissor.

El corpus està format per quaranta relats orals, vint procedents de nadius de llengua anglesa i vint de llengua catalana, tots entre vint-i-cinc i trenta-cinc anys i amb estudis universitaris. Els textos s'han obtingut a partir d'entrevistes centrades en situacions de perill viscudes pels narradors, una tria molt encertada a l'hora de salvar el principi de formalitat i la paradoxa de l'espectador, atesa la implicació psicològica que comporta aquest tipus d'esdeveniments. El sistema de transcripció de les dades (el format CHAT, *Codes for the Human Analysis of Transcripts*, del Projecte *Child Language Data Exchange System* de B. MacWhinney), molt complet i rendible, ha permès donar compte de la pluralitat de factors analitzats en la investigació: inici i tancament del segment, part de la narració, funció pragmàtica dels marcadors i distribució sintàctica de les clàusules, entre els més destacats.

L'anàlisi presentada en la segona part del llibre confirma a bastament les hipòtesis plantejades i també posa de manifest semblances i diferències entre l'anglès i el català quant a la utilització de les formes analitzades. De fet, els capítols 5 i 6, "Pragmatics markers in English narrative structure" i "Pragmatics markers in Catalan narrative structure", palesen que, en ambdues llengües, l'ús dels marcadors pragmàtics en el relat no és en absolut aleatori sinó que està vinculat a segments concrets de la narració i a les intencions illocutives del narrador. D'altra banda, l'anàlisi contrastiva duta a terme en el capítol 7, "Contrastive analysis of English and Catalan pragmatic markers", d'inestimable vàlua des del punt de vista de la traducció, mostra la dificultat a l'hora de trobar correspondències entre els marcadors d'una llengua i una altra.

L'estudi se circumscriu als elements més representatius del corpus: *well, so, then, I mean, you know* i *anyway*, en anglès; *bé, bueno, clar, doncs, pues, llavors, aleshores, no i eh*, en català. M. González, sense obviar la revisió de treballs anteriors sobre cadascuna d'aquestes formes, realitza una anàlisi aprofundida de les funcions pragmàtiques d'aquests marcadors, estretament vinculades als components discursius en què s'esdevenen i a la seua distribució en segments específics del relat.

Així, pel que fa a l'anglès, el treball mostra que els marcadors pragmàtics *anyway, I mean, well* i *so* són els més utilitzats en el component retòric, on el narrador els emprà principalment per a sintetitzar un raonament, recuperar una idea interrompuda per un segment avaluador, comentar una situació, ancorar l'oient en el món de relat o afegir informació rellevant al missatge. En l'estructura seqüencial, *well* i *so* són els més destacats, tot i que també hi solen aparèixer *you know* i *anyway*. El paper principal dels marcadors en aquest component és fer de frontisses entre segments, obrint i tancant parts del relat. *Then* és la forma més vinculada al component ideacional, en el qual s'usa per a introduir una successió d'esdeveniments o intencions del parlant. Quant al component inferencial, el marcador més emprat és *you know*, mitjançant el qual el narrador intenta implicar l'oient en el món del text facilitant-li inferències i remarcant la força illocutiva del relat.

L'obra explícita, en cada cas, com la funció pragmàtica del marcador condiciona la seua aparició en un determinat segment narratiu. Així, per exemple, el fet que *so* i *then* tinguen una presència important en el segment de desenvolupament de l'acció s'explica perquè *so* és un marcador de

resultat i de recuperació d'una idea i *then* té com a funció bàsica la introducció d'una successió d'esdeveniments o intencions.

Pel que fa al català, *bueno*, *doncs*, *pues* i *clar* són les formes més utilitzades en l'estructura retòrica: el narrador s'hi serveix de *bueno* per a reformular una idea, afegir un comentari final o emfasitzar; *doncs* i *pues* introdueixen conclusions, sintetitzen afirmacions, avaluen i recuperen el fil argumentatiu; *clar* proporciona versemblança a l'enunciat. En el component seqüencial, els marcadors més destacats són *bé* i *aleshores*, que se situen en els límits dels segments per a iniciar el desenvolupament de l'acció o donar pas a un fragment de discurs directe. Pel que fa al component inferencial, el parlant emprà *no*, *eh*, *clar* i *bé* per a transmetre la força illocutiva. Més en concret, *no* i *eh* inviten l'oient a compartir informació comuna, *clar* facilita pressuposicions i *bé* ancora l'interlocutor en el món del relat. En el component ideacional, *llavors* organitza la seqüència interna d'esdeveniments.

A l'igual com s'esdevé en els marcadors anglesos, la funció pragmàtica que realitzen propicia la vinculació a uns segments narratius o uns altres. Si posem per cas la presència de *clar* en el segment d'avaluació, veurem que es relaciona amb el fet que és un element molt ric pragmàticament, amb el qual el narrador propicia les pressuposicions adequades i crea un clima de complexitat.

Globalment, en les dues llengües els marcadors apareixen sobretot en els segments d'acció i avaluació interna, tot i que *well*, en anglès, i *bueno*, en català, destaquen com a elements multifuncionals que podem trobar en qualsevol part de la narració. També en ambdues llengües M. González identifica marcadors pragmàtics compostos, elements del tipus *but I mean*, *but anyway* o *bé doncs*, *doncs mira*, que constitueixen mitjans encara més rendibles per al parlant quan es tracta de canviar d'estructura discursiva o proporcionar inferències.

Tanmateix, crida l'atenció respecte dels resultats obtinguts la profusió dels marcadors pragmàtics en els relats catalans, on tenen una presència que gairebé triplica l'ús en anglès. Aquesta superioritat numèrica afecta també els marcadors compostos que, a més, en català s'utilitzen de manera més sistemàtica i rica en possibilitats combinatòries. Segons apunta l'autora, es tracta de diferències probablement causades per les característiques morfosintàctiques i estilístiques pròpies de cada idioma. Però n'hi ha encara una altra, aquesta de tipus distribucional: tot i que en les dues llengües la funció principal dels marcadors pragmàtics té lloc en els components retòric i seqüencial, en un segon nivell, els marcadors anglesos es vinculen a l'estructura ideacional, mentre que els catalans treballen més en el component inferencial. Amb aquesta constatació, s'obri el tema cap a un terreny molt relacionat amb els elements estudiats, la gramaticalització, on es planteja la possibilitat que els marcadors catalans, amb menys presència en l'estructura ideacional que els anglesos, hagen assolit un grau més alt de fixació i es troben, per tant, més buits de contingut semàntic. Així mateix, les diferències observades palesen la dificultat de trobar correspondències entre marcadors anglesos i catalans, fins al punt que, en la majoria de casos, la millor solució és recórrer als equivalents funcionals.

Ja hem subratllat que, en el darrer capítol del llibre, les conclusions mostren amb transparència el procés d'elaboració del treball, enllaçant amb senzillesa aparent els interrogants inicials, les intuïcions, les hipòtesis i els resultats, en un text dens en el contingut i brillant en l'exposició. L'autora hi remarca els punts bàsics de la recerca, afirmant que els marcadors pragmàtics no són unitats merament fàtiques, com ha considerat sovint la literatura tradicional sobre el tema, sinó elements amb significat procedural que realitzen en el relat funcions pragmàtiques concretes (estructurals i interpersonals) vinculades al gènere.

Des del punt de vista formal, l'obra, de presentació impecable, conté una sèrie d'índexs (de taules i figures al començament; temàtic i d'autors a la fi) i apèndixs (s'hi apleguen definicions rellevants sobre marcadors discursius, els codis corresponents a les funcions pragmàtiques identificades i la distribució dels marcadors pragmàtics compostos catalans en els relats del corpus) que agilitzen la consulta i enriqueixen el treball. D'altra banda, les taules que apareixen al llarg del text, en particular les corresponents als capítols 5 i 6, faciliten força la comprensió del cabal informatiu i l'anàlisi de les dades.

És obvi l'interès de l'estudi per a línies de recerca diverses que inclouen des de la lingüística contrastiva i la pragmaestilística fins a la traducció i l'ensenyament de llengües. Dins del camp dels marcadors discursius, la investigació presenta novetats certament significatives, com ara el fet de centrar-se en la narració oral i no en la conversa espontània, segons ha estat habitual en els treballs sobre el tema. A més, demostra, com ja havien indicat alguns autors, que el gènere discursiu condiciona en gran mesura l'ús i la freqüència d'aparició d'aquestes unitats. La identificació i anàlisi dels marcadors pragmàtics compostos constitueix una altra aportació important, atès que aquestes peces, que havien passat desapercebudes, s'han revelat freqüents i molt rendibles en la construcció del relat, especialment en català.

De fet, a pesar que el nombre d'estudis publicats en la nostra llengua és ja considerable, encara queden llacunes al voltant del tema. En aquest sentit, l'obra és veritablement enriquidora, per tal com permet comprendre en profunditat el paper, fins fa ben poc negligit, d'elements fonamentals en la comunicació oral. Des d'aquest punt de vista, destaca la inclusió en el corpus de formes no normatives com ara *bueno*, que, lluny d'omplir un buit en el discurs, és un marcador molt expressiu, amb una forta càrrega il·locutiva que no presenten elements propers com ara *bé*. Finalment, el fet de contrastar amb l'anglès i aparèixer en una editorial tan prestigiosa com la John Benjamins no pot sinó contribuir a la difusió de la recerca i al coneixement del català.

En síntesi, ens trobem davant d'un treball intens i rigorós que atorga als marcadors pragmàtics l'estatus discursiu que els correspon, en un estudi on la complexitat del tema no entrebanca la claredat expositiva. Un llibre indispensable per als investigadors, que esdevindrà sens dubte obra de referència en aquest camp.